

JULIÀ DE JÒDAR

L'ATZAR I LES OMBRES

L'ATZAR I
LES OMBRES

Llibre local = Lector compromès

Aquest és un llibre publicat amb el segell Llibre Local, que garanteix que el 100% de l'elaboració —des del disseny fins a la impressió— s'ha dut a terme per professionals i empreses catalanes.

Visita llibrelocal.cat per conèixer millor aquesta iniciativa.

Primera edició: novembre del 2022

Primera edició de cada novel·la: 1997, 2001, 2006

© Julià de Jòdar

© de la imatge de coberta: Víctor Garcia Tur a partir d'una fotografia de Josep Cortinas (a Museu de Badalona/Fons Josep Cortinas)

© d'aquesta edició: Editorial Comanegra

Editorial Comanegra

Fàbrica Lehmann

08015 Barcelona

www.comanegra.com

Direcció de col·lecció: Jordi Puig
Revisió de proves: Jordi Ferré, Jordi Puig, Àlex Moreno
Maquetació: Irene Guardiola
Foto autor: Viquipèdia
Producció de l'ePub: booqlab

ISBN: 978-84-18857-99-7

Tots els drets reservats als titulars dels copyright.

JULIÀ DE JÒDAR

L'ATZAR I
LES OMBRES

comanegra

- Taula -

Llibre primer

L'ÀNGEL DE LA SEGONA MORT

Al barri, entre els turons i el mar

A la via del tren, prop de mar

Part primera. Gabriel i Angustias

Part segona. Macián Caballero

Part tercera. Quimet Font

Part quarta. Bonifacio Caballero

Part cinquena. Gregori Salicrú

Part sisena. Patrocini Font

A la vora de la mar

Llibre segon

EL TRÀNSIT DE LES FADES

Part primera. El pou i la presa

Introito. El fill d'una no boja

Dilluns de Pasqua (1)

Dilluns Sant

Dimarts Sant

Dimecres Sant

Dijous Sant

Angustias

Lilà

Gertrudis

Jorgina de Lerma

Felisa

Divendres Sant

Dissabte Sant

Diumenge de Glòria

Dilluns de Pasqua (2)

Part segona. La pedra i la molsa

Una reaparició

Llibre tercer

EL METALL IMPUR, O A LA RECERCA DE L'HEROI PROLETARI CATALÀ

Pròleg

Part primera. Adeu al Rancho Grande

Capítol primer

Capítol segon

Capítol tercer

Primera recerca del senyor Lotari

Part segona. A la Farga

L'arribada

El cau dels herois

Segona recerca del senyor Lotari

A l'espremedora

Tercera recerca del senyor Lotari

L'ara dels sacrificis
Quarta recerca del senyor Lotari
Al bar de la Mary (1)
Cinquena recerca del senyor Lotari
La roda imparable
Sisena recerca del senyor Lotari
Històries d'homes tristos
Héctor Salgueiro
Setena recerca del senyor Lotari
La Torva
Vuitena recerca del senyor Lotari
L'accident
Novena recerca del senyor Lotari
Arriba un inspector
Desena recerca del senyor Lotari
Els déus davallen
Onzena recerca del senyor Lotari
Al bar de la Mary (2)
La mort del dimoni
Dotzena recerca del senyor Lotari
La riuada
Tretzena recerca del senyor Lotari
Retorn al Rancho Grande
Catorzena recerca del senyor Lotari
Quinzena i última recerca del senyor Lotari
Apèndix. A l'hospital

A María Casas Robla

LLIBRE PRIMER

L'ÀNGEL DE LA SEGONA MORT

I la llum resplendeix enmig de les tenebres, sense que les tenebres
l'hagin pogut atènyer mai.

SANT JOAN, 1,5

Que això no et pertorbi, Momus —va dir Isis—, car el fat ha
manat una alternança de llum i de foscor.

GIORDANO BRUNO

—Aleshores, ¿per què no creieu en Déu? Si creieu en l'ombra, ¿per
què us esteu de creure en la llum?

—També n'hi ha, de tenebres sense llum.

AKUTAGAWA RYŌNOSUKE

AL BARRI, ENTRE ELS TURONS I EL MAR

LA CASA DEL SORRAL

És un barri entre els turons i el mar, on cada dia, al capvespre, es pot escoltar la cançó de la pobra gent: «Compra'm l'ànima, company».

Som en el dissetè any triomfal de la dictadura més sagnant que ha conegut el país, i en el quadrant superior dret de les vint-i-cinc hectàrees del barri de Guifré i Cervantes, limitat al sud-est pel Clot del Sorral; al sud-oest, pels esbarzers, hortets i jardins del Campecico; al nord-est, pel camp de futbol de mossèn Anton, i al nord-oest per la fàbrica del Cul del Mono i la Plaza de las Regiones (futura Plaza de las Escuelas Cristianas). Terreny d'al·luvió de varietats regionals espanyoles, terra obrera de prometença. La població autòctona, que a tot estirar deu constituir una tercera part del total, té per representants eximis una peixatera, dos cansaladers, un farmacèutic, un pastisser, quatre dels sis adroguers, els taverners de cal Celler i de ca la Cecília, els bodeguers de cal Vives i cal Domènech, l'amo d'un dels dos cafès, un espartenyer i l'encarregat d'una corderia, la mestressa de La Garbancera, Gertrudis-la-modista-més-fina-del-barri i les seves germanes, tres flequers, les episòdiques senyoretetes de l'escola de caganers de l'Ateneu, alguns pixatinters de can Cros, de la Pintura, i dels bancs Central, Hispano-Americano (amb l'infeliç Pepineli al davant) i Popular del centre de la Vila, dues merceres —una d'elles, mare del dibuixant Eugenio Giner, creador de l'inspector Dan de Scotland Yard—, la tia Casilda, vident famosa, la majoria d'oficials i tots els encarregats de fàbriques i tallers tèxtils i mecànics, tres saltataulells de les botigues del carrer de Mar, a més de don Bonaventura, consiliari de l'Oratorio de María Auxiliadora, i un noi que imita el cantant Luis Mariano amb molta voluntat.

El rovell de l'ou del barri es troba entre les cantonades que, en el sentit de les agulles del rellotge, ocupen el cafè de la Nelia, la botiga de l'Antoñito, els Quaranta Pisos i la fleca dels Font, formades per l'encreuament de dues vies: a) un *cardo maximus*, o carrer de Guifré, llarg, frondós i principal, que, procedent

del nord, a tocar de la riera de Martí Pujol, on rep el noble de carrer dels Arbres, ve a morir al sud, un cop passades la bòria de les Vint Cases, la fàbrica de la Pintura, coronada amb els tres ànecs amb sengles brotxes regalimants al bec, i les denses moreres del carrer de Tortosa, sota el camp d'esports de can Cros, límit meridional de l'empremta civilitzatòria a tocar dels camps de panotxes, les bales i els abocadors que un dia hauran de desaparèixer per deixar pas a la vergonya suburbial de Sant Roc, enquistada en la discreció indiana del barri d'Artigas; i b) un *decumanus* que correspon al carrer de Cervantes —sense cap ni un d'arbre, si en descomptem els quatre tancats dins la cort del mas ensotat de la carretera Nova—, una línia dreta nascuda a ponent sota els costers del turó d'en Caritg i acabada a llevant, vora la fàbrica de cotó de la Borra, on la tàpia de la via del tren frena el seu desguàs natural a la platja del pont del Petroli. El fòrum on es creuen *cardus* i *decumanus* és la cruïlla de Guifré i Cervantes.

En aquesta retícula suburbana sense asfalt ni clavegueres ni aigua corrent ni ambulatori ni església ni comissaria, la gran tossa dels Quaranta Pisos regna damunt les rengleres de cases d'una o dues plantes amb badiu o sense, més una munió de soterranis atapeïts de famílies de canareus, i d'extremenys, murcianos, andalusos, aragonesos, o gallecs, en confusa mixtura de petulància dels desassistits, menyspreu dels febles pels febles, i deixadesa dels ignorants; el discret i obligat silenci d'uns quants barons prudents rep la patacada dels colossos de la barrila, immersos en l'esborronadora ferum de barriada closa que converteix en llegenda suades doctrines de cafè; la derrota davant la història lliga les vides amb més força que l'amor o l'ambició, els homes ploren per dintre la pèrdua del regne de l'esperança, les mai resignades dones criden contra un final imposat per la fredor de la indiferència, i la canalla renouera esclata com si la llum de cada nou dia sortís només per a ella al marge del deliri malenconiós dels grans. En aquest barri industrial, diem, rabiosament aferrat a la tasca de superar la condició de *perdedor* per ser només un *vençut* dins el corrent del món i descastadament resignat a dependre del centre levític de la Vila, el dia de la Mare de Déu d'Agost de l'any 50 del segle xx va tenir lloc la

fitxa artística més preuada de la seva història, amb la creació i successiva destrucció del guarniment del tros de carrer entre Guifré i Alfons XII que va guanyar el tercer premi del concurs de la Festa Major de la Vila: una «Avenida del Amor» on una arcada de tres arcs cronopials de sòlida fusta pintada de rosa-enamorats rebia els visitants per endinsar-los en una fantasia oriental de brolladors i estanys de peixets de colors, de massissos de flors i columnetes salomòniques imitació marbre vetejat, de llums irisats entre garlandes i corones de flors de paper, tot arrecherat sota un aiguavés de tendal fabricat amb tires de paper groc, blau i taronja nuades al pic d'un pal folrat d'estrelles blaves per formar un clos delitós, un oasi en el desert de la imaginació que una colla de trinxes de la Salut va desfer a l'hora de sopar en una orgia d'odi destructiu contra el rigor artesanal de Bonifacio Caballero i l'efectisme colorístic del gran pintor local Ángel López, amb què el gran ball de Festa Major va cobrar una inesperada grandesa substitutòria sota la immensitat de la volta celeste al compàs de l'orquestra brasilera d'Andrés de Sandra.

I aquella nit, cap cos no es va sentir estrany, i la despulla de festons i garlandes del carrer sollat va guarnir els dies següents passadissos, racons i cellers de tot el veïnat.

2

¿On sou? Acompanyeu-me a escoltar la tia Eulògia, asseguda al peu de la gran figuera del jardí del pou de les Orxateres, aquest clar matí d'estiu dels darrers anys quaranta del segle xx, quan comença a teixir i desteixir històries per distreure la canalla de Guifré i Cervantes. La clepsa de la vella és negra sota les fibres grises i negres de les trenes lligades en un nus delicat. Suau de brillantina, la clenxa s'esfilagarsa damunt la pedra blanca i llisa del front. L'esguard, que sembla perdre's pel passadís de verdor que mena del soterrani al carrer, és gris com una mar aixafada per un cel hostil. Només els llavis es mouen, en el rostre impassible de la vella, per deixar sortir una veu, fonda i llunyana com el ressò d'un corn de mar, però tan pròxima quan arriba a cada nen com si fos

únicament per a ell que se celebrés el ritual contra la desmemòria: «Era en temps de guerra...».

Avui, un matí xafogós de finals de juliol, toca la història de la casa del Sorral, on vivia una família formada per l'Home, la Dona i la Nena. Com de costum, l'Home va sortir de bon matí cap a la fàbrica del gas, mitja hora a peu de casa, i va deixar la Dona i la Nena que encara dormien. Tot just arribat a la sala de control, va sentir una remor sorda, contínua i amenaçadora (l'Eulògia tanca la boca, es posa el palmell sota el nas, emet un soroll com d'eixam de vespes): una esquadrilla d'avions feixistes planava damunt la fàbrica. L'Home va tenir un rampell i va sortir escopetejat de la fàbrica. En arribar a la casa, el fum i la pols ho cobrien tot i el sostre s'hi havia enfonsat. La calor de les parets socarrimades escalfava molts badocs, aquell dia glaçat de febrer de mil nou-cents trenta-vuit.

Els cossos de la Dona i de la Nena —continua la veu consoladora de la cega— van estar tres dies soterrats, els bombardeigs no s'aturaven, i la gent s'estava tot el temps amagada. Refusant l'ajuda de veïns i serveis de socors, l'Home les va alleujar, tot sol, del pes de la runa; fortament abraçades, Mare i Filla restaven intactes dins l'abraçada encara més forta de la mort, i no les van poder separar. Les van enterrar al Cementiri Vell, però l'Home —la veu de l'Eulògia es fa fonda i llunyana— les va treure del nínxol i les va sepultar al costat del pou del pati, sota el micaquer i el llimoner. Després se'n va anar del barri i no va donar mai més senyals de vida.

La tia Eulògia guarda silenci, i el silenci de la parròquia li retorna la presència de les ombres compartides. Molts anys després, un dels nens que se l'escolten aquest matí xafogós de finals de juliol visitarà els fantasmes de la Casa del Sorral per prendre el relleu del record i dir que la quitxalla jugava damunt la sorra de la casa de les mortes sense gosar acostar-se al pati, on les branques torturades de la figuera borda fregaven la politja rovellada del pou ofegat per l'heura. Els més petits acceptaven els límits establerts pel pacte de silenci imposat per les històries dels ganàpies, que amanién l'episodi amb nous detalls: la Nena hauria quedat més «sencera» que no pas la Mare; en una de les habitacions, hi van trobar el cos d'un desconegut; algunes nits d'hivern sense lluna els gemecs de la nena morta planaven damunt les casetes dels pagesos del

Sorral; el Pare, embogit, s'hauria tirat al tren des del pont de can Cros... La tia Eulògia ja és morta. Amagada rere la persiana del balconet, els últims dies de la seva vida, borratxa d'anís, espantava les cavalleries del Molí cantant romances de sarsuela —ella, que havia estat vicetiple amb el Gran Kiki al teatre Zorrilla—. Damunt el solar de la casa del Sorral van aixecar un edifici de nova planta, propietat d'una família del centre de la vila, que comptava entre els seus membres amb una monja de clausura, una usurera que va tenir una filla que, com més gran es feia, més bavejava, un hereu que va morir al front rus amb la División Azul, i un fadrí que es disfressava de mag xinès amb molta minuciositat i gran versemblança. La casa, orientada a llevant, tenia un soterrani, una planta baixa amb una botiga de roba usada («mercadeo de chaquetas»), aviat convertida en magatzem, i un pis dividit en dues vivendes. Després de la guerra, a la planta baixa hi van posar el cafè d'El Rancho Grande, que disposava d'un taulell de marbre, una cafetera italiana relluent, un molinet de cafè amb la boca pintada de vermell sang, i sis taules rodones de jaspi amb tamborets rodons i quadrats per als amics de la mistela i l'aiguardent. Damunt la porteta que separava el cafè de la rebotiga, hi regnava un rellotge de pèndol d'esfera daurada i marqueteria amb caps de serp, que un dia havia de tocar les hores mortes per a l'Angustias Pacheco.

Després de cegar-ne el pou i d'arrencar-ne el llimoner, el micaquer i la figuera borda, sobre l'antic pati de la casa del Sorral van aixecar una gran terrassa de pedra i un petit magatzem. El nen que va prendre el relleu de l'Eulògia hi era per donar-ne fe: s'havien acabat els jocs damunt la sorra i els cossos de la Dona i de la Nena no hi van ser trobats.

A LA VIA DEL TREN, PROP DE MAR

L'ÀNGEL DE LA SEGONA MORT

On es descabdella la famosa i mai ben explicada història de la mort de l'Àngel Cucharicas, que fou trobat partit pel mig a la via del tren, sota el pont de can Cros, el matí de Sant Joan de l'any 1956.

PART PRIMERA

GABRIEL I ANGUSTIAS

CAPÍTOL PRIMER

—¿I dius que portes un peu del noi que han trobat partit pel mig al costat de la via del tren? —va dir el Vulcano—. Doncs mira, mocós, el forense no n'ha trobat a faltar cap, de peu, i el teu mort potser era coix, o el refotut peu que dius que tens ha de ser, en tot cas, d'un altre mort. Si haguéssim d'anar a buscar tot el que es deixen a les vies els que es foten de cap al tren... Recony de gent, amb les maneres que ens ha donat Déu per matar-nos, ens caldria un magatzem sencer! I, a més, la instrucció ja està tancada, i el jutge s'ha agafat unes vacances.

Mai no havia vist el Vulcano (sempre amistós amb ell, fins i tot quan anava begut: «Gabriel, que ets més que un àngel!») tan enfurismat. Com si no l'hagués reconegut, a ell, el net del seu compare don Goyo. Encara pitjor: com si fos un trinxà qualsevol de les barraques de Numància o del Gurugú.

El Vulcano pertany a la colla de ca la Cecília, amb el Geperut, el Fernando Cucharicas, Jaime el Guacho i el seu cosí germà, Macián Caballero, i el Pelao, tots ells presidits per don Goyo Pacheco, pare de l'Angustias i avi del Gabriel, mestre sever i protector de la infància desvalguda, pecador incorruptible arruïnat per l'atzar, via putes de tren, amb un sol i definitiu cop de daus. Totes les nits de l'any, més certs migdies assenyalats, i encara algunes tardes, aquests pacífics ciutadans seuen al voltant de taules rodones de marbre, en tamborets de potes baixes, i beuen didals de cassalla, gots de mistela, porrons de Carinyena i de Valdepeñas, copetes de conyac i d'anís de garrafa, vasets de barreja, cigalons de rom, de canya o d'aiguarent. Ni gota d'aigua de cap mena, marca o condició (tot i que algun d'ells, com ara el Guacho, professa d'higienista). Diuen si, en aquest racó fosc de ca la Cecília, s'enceten greus discussions sobre els grans problemes de la humanitat, però mai no s'han conegut els dictàmens d'aquesta acadèmia al voltant de la cosa pública o de l'ensopida història local.

Només el Gabriel, enviat per l'àvia Prudència a la taverna a comprar un sobre per fer aigua de Litines, ha pogut captar al vol un breu diàleg entre el seu

avi i el Pelao.

—Mestre —va dir don Goyo—, tu pensa el que vulguis, però jo et dic que, les coses que hem viscut, ningú no ens les pot treure. Pel que fa al present, soc del parer del sant capellà de Torre-Pacheco: «Manga remputanun hominajere», o sigui, que és gran cosa ser un mateix i conservar els bons costums. I, d'allò que ens espera, aplico la recta norma de la nostra confraria: «Si hem de morir, que ens trobi ben mamats».

—Piiiijo... —va dir el Pelao—, ja tens raó, ja, Goyo, compare. Considera, però, que les fruites i verdures que abans, posem per cas, pagava al Born a vint, ara em costen seixanta. És un atracament a mà armada. ¿A tu et sembla que hi ha dret? ¿On anirem a parar, amb aquest desordre? La depreciació de la moneda ha arribat a uns nivells històrics i, sense una moneda forta, els pobles s'enfonsen! Com em dic Creoncio, que això ha de petar, vaja si ha de petar, i el món ens queda massa lluny, a la gent del carrer! ¿I què me'n dius, de la Cecília, sapastre? ¿Encara la pots engalipar perquè et *condomni* els trascolaments d'habitud, o què, bandararra?

—Escolta, compare —va dir don Goyo—, a mi em sembla que els pobles s'ensorren per culpa de la decadència, que és filla de la llicència, la qual comença quan els homes van massa sovint al metge i s'afebleixen i es fan maricons.

El Gabriel s'ha acostat a la taula dels dos contertulians, i el seu avi, que té males puces quan se sent vigilat, se n'adona i li clava un moc.

—Fuig d'aquí, redeu! —va dir don Goyo—. ¿Què n'has de fer, tu, del que diuen els grans? Vinga, fot el camp, si no vols que et deixi el cul ben cruixit!

L'avi Goyo és un home ben estrany. Un dia que el Gabriel llepava amb fruïció el fons d'una copeta de barreja, el vell pelat i de barba rasposa es va posar a riure: «Molt bé fas, fill meu, que en el vi es troba la veritat». Ara, però, en aquest matí xafogós de juliol, el Vulcano és un dimoni sarmentós, plantat a la porta dels jutjats, que engega el net de don Goyo a prendre vent.

Ja ho veus, noi, es diu el Gabriel, amb el paquet sota el braç, no hi ha res a fer pel vell Potter.

—De segur que encara anaves gat —va dir don Goyo al Vulcano, mentre rumiava: «Cony de criatura, mira que anar a parlar de la soga a cal penjat».

Perquè el Vulcano té un peu tallat i camina amb el cul en pompa traient fum per una pipa renegrada i llardosa, mentre els nens li canten: «El Vulcano tenía una pipa de oro y plata, con cien mil incrustaciones de hojalata». També es diu si el peu escapçat, que forma una mena d'unglot amb la mitja bota negra que l'home no es treu ni per anar a dormir, és cosa d'una ganivetada d'un pare embriac en temps de gana; i encara hi afegixen que la mare va perdre la vida en defensa del tendre nadó contra aquell episodi fatídic de bogeria paterna.

CAPÍTOL SEGON

Amagat rere les grans aspes de ferro de la barana de la passarel·la del pont de can Cros, el Gabriel ha seguit pas a pas tot l'enrenou al voltant del cos del seu amic i, ara, mentre salta la tàpia de la via del tren, es pregunta si el peu que, tapat pels matolls d'un clot, el jutge, els policies i els acompanyants no han sabut trobar sota un sol de justícia, serà el bo o el dolent, perquè l'Àngel sempre havia caminat una miqueta coix de la cama dreta des que va tenir la «paralís». La traça de guix dibuixada a terra vol representar un perfil de cos humà, però el de l'Àngel era menut i prim i ben format, i allà només hi ha l'esbós d'un motlle estrafet, amb les distintes parts mal encaixades i, per a vergonya més grossa, sense el peu bo.

Un zum-zum de mosques vironeres voleteja damunt les taques resseques escampades sobre el balast. Empès per una fúria incontenible, el Gabriel ha arrencat un grapat de matolls i, colpejant amb ràbia les mosques apinyades, n'ha matat tantes d'un sol cop que les taques negres es tornassolen, i, com més mosques mata, més ànsies té de seguir-ne matant, fins que les pedres han quedat empastifades de taques morades, i el seu front regalima gotes de suor i les llàgrimes corren calentes sobre les galtes enceses i li salen els llavis, fins que ja no ha pogut més.

El peu put a albercocs podrits. Un cop net de formigues, sembla un exvot de cera fred i relliscós, semblant als que diposita la gent a la capella del Sant Crist de la riera de Sant Joan. L'ha embolicat amb quatre papers i se'l posa sota l'aixella esquerra. Anava pensant què fer-ne, i on el podria amagar, quan li ha vingut al cap un xafardeig de dones a la font dels Quaranta Pisos, i deien que el Piqué de les rajoles conserva en esperit de vi la mà que li havia arrencat l'explosió d'una granada durant la guerra. «Tot això són romanços d'aquest missaire, perquè els capellans el dispensin d'estar embolicat amb aquesta mitja gitana que té de minyona», havia dit l'àvia Prudència, que es va posar a cantar:

Mañana es domingo,

pipiririmingo,
se casa Domingo
con una gitana
que tiene las tetas
como una campana.

«L'has de tornar», li hauria dit el seu pare, que, al cap de pocs dies de la mort de l'Àngel, s'ha posat malalt, i no aixeca el cap, com quan agafa les calipàndries a l'hivern. Una vegada, el Gabriel va espiar la seva mare quan anava a mirar-li la febre al pare, i va sentir que li deia, asseguda al capçal del llit, sota la pintura de la Mare de Déu del Carme oferint l'escapulari als condemnats que cremaven a l'Infern: «És el noi mort, que et té amoïnat, ¿oi, Boni? El meu somni era un avís, i no em vas voler escoltar». La mare era una mica bruixa, que tot ho endevinava, i la cara del pare era una ganyota de por —ell, que matava les aranyes a manotades, quan li pujaven pels braços peluts en fer la neteja del magatzem de la terrassa.

El Gabriel va guardar el peu de l'Àngel dins un pot de vidre, ple d'alcohol de cremar, i el va amagar a l'últim racó del magatzem, pensant, amb el llantió a la mà, que no em passi com a la minyona del Piqué, que es va deixar l'espelma encesa damunt l'altaret de la capella i tot va cremar, i l'amo oferia una missa cada divendres en penitència, mentre tingués vida, i encara vint-i-cinc anys després que l'haguessin enterrat. Aquella nit el Gabriel va somiar que arribava pel centre del carrer Cervantes, amb el pot de vidre sota el braç, la gent l'esperava a banda i banda, tothom de negre de cap a peus: «Ja els porten, ja els porten!», cridava algú. «Un d'ells és mort!», hi afegia un altre. Aleshores, com per art de màgia del gran Li-Chang, ell alliberava el seu amic de la presó del gerro de vidre, i tothom hi feia bots d'alegria, llevat d'una figura imponent, vestida de blanc, que prohibia el miracle, perquè la gent d'aquell barri no era gaire de missa. Tancaven altre cop l'Àngel al pot de vidre, passaven els dies, i el Gabriel el veia fer-se cada vegada més petit, una mena de capgròs, de tan petit com s'anava fent. Fins que el matí que va succeir una nit que es va escolar amb la lentitud de les hores malaltes, l'Àngel ja s'havia fos per sempre i, al fons de

tot del pot de vidre, només hi quedava un pòsit d'escates argentades, com de minúsculs peixos morts, amarades en uns ditets d'esperit de vi enterbolit.

Quan ja feia cinc setmanes que havien trobat el cos de l'Àngel partit pel mig al costat de la via del tren, i les raons de la seva mort encara no s'havien esbrinat, el pare es va posar bo, i una nit de dissabte van fer, amb la mare i el Gabriel, una partida de parxís. El Gabriel estava en camí de guanyar-la quan es van sentir uns cops fortíssims a la persiana metàl·lica del carrer; el pare no va voler que obrissin, però la mare sí, que volia obrir, i van estar a punt de barallar-se, i el Gabriel s'hi va posar pel mig i va rebre un bolet de resquitllentes del seu pare.

Però no ha de ser la por, reflectida un altre cop al rostre del seu pare, el que l'ha decidit a dur el peu de l'Àngel al jutge, sinó la figura difuminada i fantasmal del vell Potter, l'enterramorts de la pel·lícula de *Les aventures de Tom Sawyer*, que el persegueix sense treva en els seus somnis des d'aquell diumenge a la sala de l'Oratorio.

CAPÍTOL TERCER

Sempre que ha d'arribar una desgràcia, a l'Angustias se li apareixen cavalls blancs en somnis, però aquest cop no hi han comparegut. I bonica és ella, a l'hora d'anunciar mals averanys; l'hi ha explicat al Boni, però el Boni no n'ha fet cas. Escarmentada, al cap d'un any es quedarà al pap l'anunci de la mort del seu pare, que se li presentarà enmig dels cavalls blancs que fugen del foc: «No em matis, *nenica*, no em matis!», crida don Goyo.

A l'últim ha estat el Boni, qui se l'ha escoltada, amb una impaciència sorda, set nits abans de la mort de l'Àngel Cucharicas, el millor amic del seu fill Gabriel. Pensant, mig adormit encara, ja hi tornem a ser, amb els malsons, quan el vent que irromp per les finestres i el crit simultani de l'Angustias que se'n fa ressò l'obliguen a saltar del llit per atendre la inquietud de la dona.

I és que, en el seu somni, l'Angustias ha vist l'Àngel Cucharicas que puja, tremolós com un pardal, les escales d'un soterrani i, a través d'una densa xarxa de carrerons foscos, arriba, drecera del Sorral amunt, a l'antiga estació de mercaderies del Vidre. El vell edifici abandonat de maó vermell es mostra a la mirada anticipant de l'Angustias dins la trama d'una apocalipsi que encara ha de trigar trenta-cinc anys a desplegar-se davant els ulls del noi que va voler prendre el relleu de l'Eulògia.

En el somni de l'Angustias, l'Àngel es troba al bell mig del pati de llambordes de l'estació del Vidre, ple de runa i deixalles, sota una pluja d'argent: carcasses de ferro oxidades, bobinatges de coure recoberts de verdet daurat, llibretes de formularis trepitjades per soles de goma, sacs esventrats d'escuma groga de poliuretà... Cortines xopes de l'aigua de la pluja pengen dels ampits de les finestres altes i baten, esparracades pel vent, l'encoixinat de ferrita vermella de la façana de ponent. A la planta baixa, la porta tancada és a punt de rebentar cap enfora; a través d'una finestra entreoberta, la visió d'una de les habitacions exteriors mostra els estralls d'un cataclisme sobtat: un tresillo d'escai siena abatut, potes enlaire, com una bèstia arrossegada per una riera; les goteres d'unes golfes que van desfent barres de pa escampades per terra; un

bust de Wagner de terrissa, amb la boina pintada de blau de Prússia, presidint el desordre, enlairat dalt d'una trona (i com s'emocionava, l'Angustias, quan escoltava l'obertura de *Tannhäuser* a la ràdio!); una tassetta de cafè de porcellana, finament decorada, sobre el primer volum de la novel·la de Carlos Dickens *Nuestro común amigo*, amarat de l'aigua d'un rierol que s'escola per la porta oberta al corredor de la planta baixa...

L'Àngel somiat per l'Angustias ha fet la volta a l'edifici, patrimoni de la família Lagunas, i es troba a la façana de llevant, enfront de les vies del tren, vora les palanques dels canvis d'agulles. Pel sud de l'estació, i com si vingués dels docs alineats en paral·lel a la muralla de can Cros, un noi de la seva edat ve a trobar-se amb l'Àngel. És el Jorge Pujante, un noi prim i agitanat que arrossega una bici pel selló i demana, desafiant, un cigarret a l'Àngel. (L'Angustias-que-controla-el-fil-del-somni fa saber a l'Angustias-que-somia que, en altres temps, per creuar el Campecico, domini del Jorge Pujante i dels temibles germans Estadella, els nens havien de pagar un grapat de pinyols d'albercoc com a dret de pas.) Amb la mateixa determinació, el nouvingut dona un cop de peu a una gran porta de fusta i deixa al descobert el magatzem dels peons del ferrocarril: rètols, palanques, pics i pales, travesses, plaques, cargols... «Som en una altra guerra, i no hi ha qui se'n surti, noi», diu el Jorge, mentre repassa àvidament, amb ulls d'entès, el tresor trobat —com han canviat els temps, que el sapastre ja no es conforma amb els pinyols d'albercoc!, exclama l'Angustias-que-somia—. El Pujante potser considera el silenci de l'Àngel com un senyal de complicitat, que li ha de permetre fer-se amb tota la ferralla abandonada. «Tornaré», diu el visitant. Sota l'aiguat, l'espurneig violeta de l'aïllant de porcellana d'un cable d'alta tensió il·lumina un instant la immensitat boirosa de la muralla de can Cros mentre la figura esvelta del Jorge Pujante es perd en la llunyania.

A les cambres dels pisos alts de l'edifici de l'antiga estació, les parets estan ennegrides pel fum de fogueres fetes amb matalassos, cadires, papers de diari, somiers... Les finestres no tenen vidres. Només una de les estances sembla intacta, una mena de quarto de jocs molt endreçat per una maniàtica de l'ordre i la neteja. L'ull somiador de l'Angustias s'avança a la figura indecisa del somiat i penetra dins la cambra per un dels quadrats de la finestra despullada: li

agrada, aquesta habitació, en sap apreciar la disposició dels objectes, el ritme compassat, li sabia greu embrutar-la amb jocs que sent inconfessables, profanar-la amb obscures manifasseries.

Un rètol dona la benvinguda al visitant, «Déu Vos Guard», gravat a foc sobre la fusta tosca. En un petit altar de cartró, voltat per una dotzena de mànecs de guitarra de joguina rosa pastel recolzant contra la paret, hi ha entronitzades les imatges esgrogueïdes d'una revista en blanc i negre: la Marilyn Monroe (l'Angustias no podia sofrir aquella dona culbaixa, ella no suportava les dones que s'exhibien sense pudor davant els homes, però era esfereïdor que el marit l'escanyés a *Niágara*) i el James Dean (quin patir, el d'aquell noi, a *Al Este del Edén*, dedicat en cos i ànima a treure de la ruïna el pare desagraït, i com li refregava, al vell hipòcrita, els bitllets verds guanyats amb la collita d'enciams, amb un desesperat amor filial). Grans ales artificials de papallona absorbeixen l'escassa llum de la mitja tarda plujosa: «Dios es amor», i firmen Silvia, Engracia, Luisa i Montse, damunt la melosa cel·lofana translúcida, esquerpada de dalt a baix, que anuncia el vol definitiu cap al regne d'una divinitat reclosa en un silenci sense compassió.

Pels balcons de l'últim pis, la figura difuminada de l'Àngel accedeix als graons del pont de pedra sobre la via que porta a la platja de les Roques i, de dalt estant, contempla les grans fàbriques abandonades (el Coco, la Tinta, can Cros, el Bòrax); creua el pont i, a recer de les façanes que s'aixequen com un decorat inservible entre la mar i el tren, s'endinsa per un dels carrerons que aboquen a la platja. En el mur de la fàbrica de la Tinta hi ha una porteta tancada i una finestra entreoberta: arxius tirats per terra, taulells coberts de pols, espesses teranyines, el món reverenciat de la indústria, la tasca sorda d'uns homes, esclaus a la fàbrica i dèspotes a casa, es fonen de nou en la mirada de somiadora i somiat.

Dret com un estaferm a la punta dels rompents de les Roques, l'Àngel deixa que els esquitxos de la mar grossa li mullin les sabates. Cap al nord, el pont del Petroli és una vella joguina encantada sense baranes i els pilots de pedra on trenquen les ones ensenyen nervis de ferro rovellats com dents corroïdes d'un monstre marí. Al llarg de la costa, la línia de sorra es dissol en la boirina salobre d'un jorn de plom.